

Sara Dondorp nieuwe predikant Bosbeskapel

‘Werken in een team spreekt me aan’

Middelburg, Amsterdam, Ter Apel, Chaam. Op haar levensreis heeft Sara Dondorp (57) kennisgemaakt met zeer verschillende streken van Nederland. In september begint ze als predikant in Den Haag-Zuidwest, met de Bosbeskapel als basis. ‘Uiteindelijk ben ik toch wel een stadsmens, heb ik ontdekt.’

Of het poes Roos zal bevallen in de ‘grote stad’ staat nog even te bezien, maar voor ds. Dondorp zelf is Den Haag een zeer bewuste keuze. ‘In Ter Apel en Chaam heb ik prachtige jaren gehad, maar de culturele verscheidenheid van de stad begon ik toch wel te missen. In Middelburg woonde ik mijn hele middelbareschooltijd en vanaf mijn studietijd heb ik lange tijd in Amsterdam gewoond en gewerkt. Toen ik de Haagse vacature zag, begon het te kriebelen.’



*Ds. Sara Dondorp tijdens de paasdienst van 9 april dit jaar in Chaam
Foto: Rennie Brouwer*

Taken verdelen

Ze verheugt zich erop nauwer met collega's te kunnen samenwerken binnen Zuidwest en Den Haag als geheel. ‘Werken in een team spreekt me aan.’ Na de eerste kennismakingen wil ds. Dondorp graag aan de slag met vorming en toerusting. ‘Ik zag al dat er veel activiteiten zijn.’ Theologie was niet ds. Dondorps eerste keuze. ‘Dat was muziek, maar helaas lukte het niet om toegelaten te worden tot een conservatorium. Ik heb geschiedenis gestudeerd en ben daarna aan de slag gegaan als secretaris op het bureau van de Vrijzinnig Hervormden en Remonstranten in Amsterdam en later ook als redacteur van het kerkblad “Horizon”.’ De kerkelijke omgeving waarin ze werkte, wakkerde het verlangen aan om theologie te gaan studeren. Een late roeping, kun je zeggen, maar beslist geen vreemde. Sara Dondorp stamt namelijk uit een echte predikantenfamilie. ‘Mijn vader en mijn opa waren dominee in de Gereformeerde Kerken en ook nog vier broers van mijn vader [Sara's oom Arie was predikant in Mariahoeve van 1979 tot 1992, red.]. Helaas heeft mijn vader niet meer mogen meemaken dat ik uiteindelijk in zijn voetsporen stapte, hij is in 1998 overleden. Dat ik voor theologie koos heeft er ook mee te maken dat ik de wereld van mijn vader nader wilde verkennen.’ Van haar vader en de ooms herinnert Sara Dondorp zich dat ze als broers prima met elkaar overweg konden, maar theologisch minder. ‘Geloofszaken waren geen onderwerp in de familiekring, ze hadden allemaal een andere “ligging”. Ze spraken wel over het praktische werk, maar niet over de inhoud.’

UvA en VU

In deeltijd studeerde Sara theologie aan de Universiteit van Amsterdam, terwijl ze op zaterdag Latijn en Grieks moest ‘inhalen’. Na haar doctoraal deed ze de predikantenopleiding aan de VU, met onder andere een stage in de Muiderkerk in Amsterdam-Oost bij Julia van Rijn. Na haar afstuderen is ze korte tijd als pastoraal werker in vacaturetijd werkzaam geweest bij de Vrijzinnig Hervormden en de Remonstranten in Amsterdam die ze door haar secretariaatswerk al goed had leren kennen.

Haar eerste gemeente was Ter Apel, tegenwoordig een dorp dat heel Nederland kent, destijds nog een onbekende vlek in het ‘verre’ Groningen. ‘Ik had nog niet eens een rijbewijs, met het openbaar vervoer was je uren onderweg.’ De gemeente kerkt in de kapel van het vroegere klooster, tegenwoordig een prachtig museum. ‘Ter Apel is een heel fijne gemeente met een prettige mix van oorspronkelijke bewoners en mensen die er na hun pensioen een rustiger woonomgeving vonden.’

In 2015 verruilde ds. Dondorp deze overwegend protestantse streek voor het katholieke Brabant: 'In Ter Apel hadden verschillende predikanten met één pastoor te maken voor de hele streek, hier in Chaam is het precies andersom: ik ben de enige predikant in een streek met verschillende dorpen met zelfs gemeenteleden over de grens in België. Ik heb dus te maken met een groot katholiek pastoraal team.'

Overigens leidde het op beide plekken tot verrijkende oecumenische contacten. 'Zowel in Amsterdam als in mijn beide gemeenten heb ik geleerd over grenzen heen te kijken.' Eén keer liep ze daarbij tegen een muur aan. Dat was in Groningen. In Siddeburen bestond een regeling dat er regelmatig een vrijzinnige predikant kwam voorgaan. Omdat Ter Apel als vrijzinnig te boek stond, werd Sara Dondorp daarvoor aangezocht, maar er kwam een veto van de kerkenraad: een vrijzinnige dominee was tot daaraan toe, maar een vrouw? 'Ik heb er De Telegraaf nog mee gehaald, maar leuk was het natuurlijk niet.'

Keerzijde van innigheid

Bij de afronding van haar studie schreef Sara Dondorp een doctoraalscriptie over Psalm 139 ('Heer U kent mij, U doorgrondt mij...'), een liefdevolle psalm over Gods nabijheid waarin aan het eind ineens een woede-uitbarsting uit de lucht komt vallen. In de scriptie legt ze uit dat die woede moet worden gezien als de keerzijde van de intimiteit die de rest van de psalm ademt: de woede komt boven als de innige band van de psalmist met God wordt aangevallen.

In een preek daarover beschreef ds. Dondorp dat zo: 'De psalm eindigt met een gebed. Een vraag aan God: zie of ik niet de verkeerde weg op ga en help mij op weg naar de goede. Juist als er ruimte is om stoom af te blazen, komt die goede weg ook weer in beeld.' Onderdeel van haar scriptie was een eigentijdse vertaling van de psalm.

Liturgie, kerkmuziek en zang hebben haar grote liefde. En dat laatste niet alleen in kerkgebouwen. Sara Dondorp zingt namelijk heel graag, liefst in een koor van enig niveau. 'Dat miste ik in Ter Apel en Chaam. In Groningen moest ik ervoor naar de stad, en hier in Brabant vond ik in Breda een goed koor. In Den Haag zal de keus wel ruimer zijn, al zal ik mijn Bredase koor Cappella ex Occasione zeer missen.'

Monumenten

Wat kerkgebouwen betreft was ds. Dondorp erg verwend. Ze preekte jarenlang in de eeuwenoude kloosterkapel van Ter Apel en de gotische kruiskerk van Chaam, die in de Tweede Wereldoorlog bij een Duits bombardement zijn toren verloor maar zowel van buiten als binnen zijn monumentale uitstraling heeft behouden. 'Maar de Bosbeskapel is ook mooi, eenvoudig, maar stijlvol.'

Op zondag 3 september zal ds. Dondorp worden verbonden aan de Bosbeskapel. Een week daarvoor neemt ze afscheid van de Protestantse Gemeente Chaam c.a.

Hans Willems

Hebben we de moed om het slavernijverleden onder ogen te zien?

Het vergt enige moed om de geschiedenis van de slavernij echt tot je te laten doordringen. Die geschiedenis is pijnlijk, rauw en ongemakkelijk! De muzikant Typhoon bemoedigde ons tijdens de landelijke herdenking van Ketí Koti. Hij zei: 'Wees moedig in je ongemak.'

Wij kijken soms liever weg. We hebben niet persoonlijk in slaven gehandeld tenslotte! En hadden onze families het niet ook moeilijk: als arbeiders, als vrouwen? Toch is het belangrijk om te luisteren naar de verhalen en ons in te leven in de geschiedenis, want die heeft diepe sporen nagelaten. Als we aan een gezamenlijke toekomst willen bouwen, als Nederlanders met verschillende wortels, dan volstaat het niet om mensen te vragen zich aan te passen. Dan móeten we ons echt verdiepen in het verhaal van de ander en in deze gezamenlijke geschiedenis.

De PKN is een moedig en grootschalig onderzoek gestart naar de eigen rol en verantwoordelijkheid in de geschiedenis van het slavernijverleden. De Nederlandse kerken waren tot over hun oren betrokken bij het misdadige systeem van de slavernij. Daarom stemt het mij trots, dat dit onderzoek is gestart! De eerste resultaten zullen op 1 juli worden gepresenteerd.

Bijbelteksten waarmee theologen de slavernij legitimeerden of bestreden

De Bijbel speelde een belangrijke rol bij de discussies over de slavernij. Zowel voorstanders als tegenstanders gebruikten de Bijbel om hun positie te verdedigen. Voorstanders van de slavernij wezen er bijvoorbeeld op, dat slavernij overal in de Bijbel te vinden is. Jezus zelf spreekt in een gelijkenis over een situatie van slavernij (Matteüs 18: de onbarmhartige slaaf); daarbij zegt hij niets waarmee hij de slavernij afkeurt. Sommigen concluderen daaruit dat slavernij geen probleem is...

De tegenstanders van de slavernij wijzen onder meer op het verhaal van de barmhartige Samaritaan. Volgens hen is dit de essentie van het christendom: de medemenselijkheid is belangrijk. Zij passen deze gelijkenis toe op de situatie van de slavernij: als er iemand is die gewond is en aan de rand van de weg ligt, dan is het wel de tot slaaf gemaakte.

Ook halen tegenstanders van de slavernij graag Exodus aan. God zegt daar tegen Mozes: 'Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk er in Egypte aan toe is. Ik heb hun jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord. Ik weet hoe ze lijden. Daarom ben Ik afgedaald om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden.' Johannes King, een marron, afstammeling van weggelopen slaven en een zwarte zendeling voor de Evangelische Broedergemeente uit de 19e eeuw, vergeleek de Nederlanders met de Egyptenaren: de Egyptenaren waren traag met het bevrijden van hun slaven en Nederland was een van de laatste Europese landen die de slavernij afschaften.

De geest van het christendom

De Bijbel geeft niet een duidelijk verbod op slavernij, maar de theoloog Nicolaas Beets wees op het feit dat er veel dingen zijn waarop de Bijbel niet duidelijk een antwoord geeft. Volgens hem kunnen we aan de Bijbel principes ontleen om nieuwe situaties mee tegemoet te treden. Hij spreekt van 'de geest des Christendoms' en daarbij noemt hij twee belangrijke punten: 1. Het gebod je naaste lief te hebben als jezelf (Leviticus 19: 18) en 2. de gulden regel 'Behandel anderen zoals je wilt dat ze jullie behandelen'. (Matteüs 7: 12 en Lucas 6: 31). Volgens Beets was niets zo in strijd met het gebod je naaste lief te hebben als de slavernij.



Bevrijding van de slavernij

Dit jaar vieren we dat het 160 jaar geleden is dat de slavernij werd afgeschaft in Nederland en 150 jaar geleden dat er daadwerkelijk een einde aan kwam. Ieder jaar wordt dat op 1 juli gevierd met Ketikoti. Ketikoti betekent: 'het verbreken van de ketenen'. Sinds een paar jaar vier ik het feest graag mee. Want niet enkel de tot slaaf gemaakten zijn bevrijd, maar ook wij witte Nederlanders. Onze hele samenleving is bevrijd van de

slavernij en dat mogen we best meevieren! En het mag ons tot inspiratie zijn om hedendaagse vormen van slavernij te bestrijden.

Slavernij in West en Oost

We zullen in de komende jaren ongetwijfeld nog meer leren over het slavernijverleden van Nederland. Het is als een beerput die opengaat... Wij hebben lang gedacht en geleerd dat we welvaart en beschaving hebben gebracht in Nederlands-Indië, in Suriname en op de Antillen. Maar dat kunnen we nu gerust als propaganda beschouwen. In werkelijkheid ging de komst van de Nederlanders daar met onderwerping gepaard en met geweld.

Rituelen van verzoening en heling

Het is gemakkelijker om weg te kijken en er maar niet over na te denken, want het is een pijnlijke geschiedenis. Maar laten we moedig zijn en luisteren, meevoelen en meevieren. We kunnen en mogen niet langer weggijken. En laten we niet vergeten, dat ook wij verzoening en heling nodig hebben van deze onverkwikkelijke gezamenlijke geschiedenis. Dat is wat Mpho Tutu benadrukt. Ze zegt: 'We hebben nieuwe rituelen nodig voor verzoening en heling.' Ik denk dat ze daar gelijk in heeft.

ds. Wietske Verkuyt

Leestip

In mijn vakantie heb ik ‘Na de revolutie: Kind van de jaren zeventig’ van Jan Konst gelezen. In dat boek kijkt de auteur terug op zijn jeugd tegen de achtergrond van de historische en maatschappelijke situatie.



Ik heb het boek gekocht en ben het gaan lezen na het lezen van een boekrecensie en een interview op de radio. Zelf heb ik de jaren 1960 tot 1980 ook bewust meegemaakt. Net zoals de auteur heb ik – zeker de laatste jaren – toch een fascinatie voor die decennia. Ik heb nog plakboeken over de ruimtevluchten naar de maan en liep mee in de vredesmarsen in Amsterdam (1981) en Den Haag (1983) tegen de kernwapens met leuzen als: ‘Alle kruisraketten uit de wereld te beginnen uit Nederland’.

Je kunt ontwikkelingen niet duiden als je de context niet of onvoldoende kent. Auteur Jan Konst begint met het beschrijven van de positie van grootouders en ouders. In de jaren 50 van de vorige eeuw leek alles duidelijk. Nederland was met de wederopbouw van het land begonnen. Je was protestant, lid van de NCRV en stemde op de ARP of CHU. Verzuiling had zo zijn voordelen. Toen was geluk nog heel gewoon.

Het werd allemaal anders. De generatiegenoten van de auteur vonden een maatschappij met zuilen minder gewoon. Waarom zou je op dezelfde wijze moeten leven als je ouders en grootouders?

Op school kwam meer aandacht voor de ontwikkeling van de individuele leerlingen. Er kwamen vormen van groepsonderwijs en niet alleen taal en rekenen waren belangrijke vakken. Zelf heb ik in de vijfde klas van de lagere school ook met deze vorm kennisgemaakt. Op de middelbare school (mulo en hbs) werd de kennis verbreed en verdiept. Jan Konst ging uiteindelijk studeren.

Ook in kerkenland veranderde er veel. De auteur is rooms-katholiek opgevoed, maar gaandeweg kwam de twijfel over het bestaan van God. De wekelijkse kerkgang werd uitzondering. Geloven in God was niet meer zo vanzelfsprekend.

De maatschappij kwam in beweging. De Maagdenhuisbezetting (1968), de kroning van Beatrix (1980) en economische ontwikkelingen (Bestek 81) zorgden voor onrust. Partijen als D66 en de PSP pleitten voor democratisering: inspraak op school en werk werd een feit. Jongvolwassenen gingen in groten getale naar de universiteit (er kwamen studentenstops) en gingen de wereld veroveren. Niet alleen boerenkool op tafel; ook gerechten als bami en pizza veroverden de Nederlandse keuken.

De auteur laat zien hoe de ‘verloren generatie’ (vijftigers en zestigers) toch wel geprivilegieerd was. Ze deden dingen die voor hun (groot)ouders niet voorstelbaar waren. De wereld veranderde.

Zo lezend in het boek zag ik mijn eigen jeugd ook weer in beeld komen. Wij worden nu met eigentijdse problemen geconfronteerd. Klimaatverandering, kunstmatige intelligentie, sociale media, mobiele telefonie, de nadelen van de groei van de economie en ga zo maar door. Ook in de maatschappij en politiek verandert er veel. Het rapport van de Club van Rome (1971) – ‘Grenzen aan de groei’ – is eigenlijk nog steeds actueel. Problemen genoeg; nu nog de oplossingen.

Voor iedereen die nu 50 tot 70 jaar is en behoorde tot deze verloren generatie is dit boek een aanrader. Ik ga het nog weleens opnieuw lezen. Tot slot nog een herinnering. De leraar geschiedenis op het Aloysius College schreef in 1972 tijdens de les het woord ‘relativeren’ op het bord. Nu, 51 jaar later, ben ik het met hem eens. Wij maken de wereld, maar er zijn grenzen. Als gelovige zou ik zeggen: gelukkig is er nog een God die over onze schouders meekijkt. Wij moeten het met elkaar (blijven) doen. Dat zal altijd zo blijven.

Christiaan Scheen